

Н. І. СТАСЮК,

студентка 1 курсу факультету менеджменту і бізнесу ВП «Миколаївська філія КНУКіМ»

Науковий керівник:

С. В. ПРОНЬ,

доктор історичних наук, професор, професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін

ВП «Миколаївська філія КНУКіМ», м.

Миколаїв

ГЕНІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ / КУЛЬТУРИ:

Т. ШЕВЧЕНКО, Л. УКРАЇНКА, І. ФРАНКО

У кожного народу світу є свої національні символи. В цьому сенсі український народ не поступається іншим народам, скоріше навпаки має величезну перевагу. В нього є «три великі генії української мови та культури: Т. Шевченко, Л. Українка, І. Франко. Вони створили мову, а мова створила державу», – як справедливо зазначив Президент Міжнародного благодійного фонду національної пам'яті України Ігор Юхновський [1]. Ці величні постаті були для України завжди більше, ніж просто поети, письменники та громадські діячі. В історичному розвитку нашої держави Т. Шевченко, Л. Українка, І. Франко – явище незвичайне, як за своєю обдарованістю, так і місцем у літературі, мистецтві й культурі. Їхня багатогранна творчість і талант проявилися у час, коли могутні імперії розділили між собою український народ і методично знищували волю, мову, звичаї та дух [2].

Поезія Тараса Шевченка возвеличила найбільш покривджених «рабів німих», повернула їм національну свідомість. Вони заговорили рідною мовою. Поступово з безликої маси виділилася спільність борців за власну людську гідність. Відтак, поет постає перед нами неперевершеним генієм мови й просвітителем свого народу. Його поправу називають – «духовним батьком» українців, чиє ім'я стало візитною карткою Української держави, а його «Кобзар» – літературною «Біблією» [3]. Звертання поета до України сповнені високими почуттями. Він називає її «ненькою», «вдовою-сиротиною», «небогою», яка плаче, бо колись панувала «в широкім полі воля», а тепер «лихо», скрізь «у ярма запрягли пани лукаві її дітей». Шевченка вражає картина духовного занепаду й пасивності українців. І тоді в його особі Україна, немов стражденна мати, народжує свого рятівника, котрий будить націю й кличе до боротьби за волю вогненным словом:

Свою Україну любіть,
Любіть... во врем'я люте,
В останню тяжкую минуту,
За неї Господа моліть.

Великий поетичний доробок Т. Шевченка як за змістом, так і за формою свідчить про геніальність поета. Першим заявив про це у пресі П. Куліш: «У його віршах мова наша зробила той великий крок, який робиться тільки спільними зусиллями цілого народу протягом тривалого часу або чарами генія, що в своїй особі втілює вроджену художність рідного племені» [4]. Сам пророк України визначив самобутність і рівноправність російського та українського народів у сфері мови й літератури таким чином: «... нехай вони собі пишуть по своєму, а ми по-своєму. У них народ і слово, і у нас народ і слово. А чиє краще, нехай судять люди» [5, с. 207].

Мова творів Т. Шевченка як художнє явище стала родоначальною мовою нової української літератури. Виступаючи прекрасним зразком, мова «Кобзаря» сприяла міжрегіональній етномовній консолідації українців Наддніпрянщини, Галичини, Буковини і Закарпаття. Тому пізнання Шевченка, його творчої спадщини, усвідомлення місця митця в українській та світовій культурі – процес постійний і необхідний [4].

Геніальною постаттю в українській мові й культурі була й Леся Українка. Оптимізм, віра в силу людського духу – найприкметніші риси Лесиноного слова. Її поетичні образи не дають знутьувати людському серцю. Вони будять думку, опромінюють радістю й вірою в перемогу добра над злом: зоря рожева, погляд огнистий, думка огниста, рани огнисті. Навіть вода в розбурханому морі видається їй «плавним багаттям», на гребені хвиль дев'ятого валу «тремтить вогнем» [6, с. 184-185]. Свою улюблену метафору Леся Українка переносить і на слово. Огнисті пісні, огнисте слово – не фальшивий образ, відчужений від особистості поетеси, а втілення її духу. Саме тому вона з особливою відповідальністю ставилася до слова.

Вигострю, виточу зброю іскристу

Скільки достане снаги мені й хисту.

(«Слово, чому ти не твердая криця», Леся Українка)

Поезія, за переконанням Лесі Українки, мусить бути опорою для всіх знедолених, всіх поневолених. Шевченкове «я на сторожі коло їх Поставлю слово», слугувало підґрунтям естетичного ідеалу поетеси. Кожне її слово сповнене незгасного вогню Прометея. Поетеса вірить, що не безнадія й розпач судилася нам, бо «в нас вогонь титана ще не згас» [7]. Вірш «Contra spem spero» (1890 р.) блискуче демонструє довершене володіння поетеси українською мовою. Песимістичні образи – «думи, ви хмари осінні», «в жалю, в голосінні», «серед лиха», «без надії», «думи сумні», «на вбогім сумнім перелозі» – виступають контрастом до образів «весни золотої», «молодих літ», «веселих пісень». Композиційна логіка її поезії переконує в перемозі оптимістичного образного ряду:

Так! Я буду крізь сльози сміятись,
Серед лиха співати пісні,
Без надії таки сподіватись, Буду жити! Геть думи сумні!
(«*Contra spem spero!*», *Леся Українка*)

У цьому маніфесті таємниця безсмертя поетичного слова Лесі Українки. Унікальний мовленнєвий хист також проявився в перекладацькій діяльності. Вона переклала українською мовою Гейне, Байрона, Гомера, Данте, Шекспіра, поезію Стародавнього Єгипту, гімни «Рігведи» та інші [8].

У цілому, вся творчість та життя Лесі Українки це – зразок мужності, а сила її духу – взірець для наслідування. Леся виявляла геніальність і ліричність поетеси, розум філософа, душевну красу, любов, вірність своєму народові і стала поетом свободи й справедливості.

Заслуга Лесі Українки перед народом України величезна. Завдяки її творчості українська література зайняла одну з найвищих позицій у світовій культурі, а про українців і Україну заговорили у всьому світі, захоплюючись різючими картинами життя цього великого, самобутнього, гостинного і разом з тим сміливого, відважного народу, нескореного тими бідами, які довелося пережити йому за свою довгу і славу історію. Леся Українка різко розсунула традиційні жанри української літератури. Основна тема її творчості – це національно-визвольна боротьба українського народу, впевненість у його перемозі. Створюючи драми в стилі античності і середньовіччя, письменниця тим самим прилучала свій народ до скарбів світової культури і разом з тим, показувала світові самобутність і унікальність українців. Письменниця прославила рідну Україну, яку палко любила і за щастя, якої вона по своєму боролася. Коли побачила світ перша збірка віршів поетеси, ще задовго до появи її драматичних поем, Іван Франко висловив пророчу думку: «Україна, на наш погляд, нині не має поета, щоб міг силою і різносторонністю свого таланту зрівнятися з Лесею Українкою» [9].

Відаючи належне наданій Іваном Франком оцінці Лесі Українки, пам'ятаймо, що його також вважають генієм рідної мови. Як поет, він був дуже вигадливим у своїх віршових формах. Наприклад, жоден із 61 вірша збірки «Зів'яле листя» не повторює іншого за формою. Цікаві спогади щодо вражень української інтелігенції від книги залишив Богдан Лепкий: «Ці вірші були найщиріші й найкращі в світі, такі гарні, що нічого гарнішого й бути не може. Читали ми їх з найвищим захопленням...» [10].

Франко широко використовував у своїй творчості поетику народної пісні, її символіку та форму. Прикладом цього може бути вірш «Червона калина, чого в лузі гнешся?». Проте народнописенні образи набувають в Івана Франка нового значення. Зв'язок творчості поета з народною піснею завжди взаємний. Збагнувши всі чари пісні й від неї навчившись їх, поет втілює свій досвід у власних віршах. Прикладом може бути перетворення на пісні, зразків його громадянської лірики, сповненої патріотичних почуттів.

Франко – не лише митець слова, але й видатний учений свого часу, з чим пов'язане його загальноєвропейське визнання. «В українській історії два імені претендують на цей статус: це Олександр Потебня, представник Слобожанщини, та Іван Франко – представник Галичини, – стверджує Богдан Тихолоз [11].

Франка ще вважають фундатором наукового шевченкознавства (саме йому належать перші серйозні наукові праці про Тараса Шевченка) та основоположником українського перекладознавства (теорії й історії перекладів).

Аналізуючи творчість і діяльність І. Франка, розуміємо, що він є однією з найбільш видатних фігур української і світової літератури, науки та державотворення кінця ХІХ– початку ХХ ст.

Підсумовуючи, можна впевнено констатувати, що Т. Шевченко, Л. Українка й І. Франко є геніями української мови. Їх творчість – це дзеркало та визначальна складова культури України. Якщо розбити дзеркало, то знищимо мову, що є рівносильне знищенню держави.

Список використаних джерел:

1. На Львівщині, у родинному селі Івана Франка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lvivnews.net/>
2. Форум Українців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uaforum.ucoz.ua/publ/ukrajina/vidatni_ukrajinci/taras_grigorovich_shevchenko/4-1-0-27
3. Стогнушко П. Значення творчості Тараса Григоровича Шевченка для відродження української державності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://h.ua/story/343339>
4. Богуцький Ю.П. Українська культура в європейському контексті / За ред. Ю.П. Богуцького. – К.: Знання, 2007. – 679 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://art.lib.kherson.ua/>
5. Шевченко Т. Зібрання творів: У 6 т. – К.: Наукова думка, 2003. – Т. 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/>
6. Українка Л. Зібрання творів у 12 тт. – К.: Наукова думка, 1975. – Т. 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/>
7. У пошуках ідеалу (за поезіями Лесі Українки) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.misto.kiev.ua/>
8. Енциклопедія життя і творчості Лесі Українки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.l-ukrainka.name/>
9. З правдивою жіночою впертістю. Львівська національна бібліотека ім. В. Стефаніка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/>
10. Лепкий Б. Іван Франко Зелені свята в Поручині й «Захар Беркут» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.if.ua/>
11. Тихолоз Б.С. Психодрама Івана Франка в дзеркалі рефлексійної поезії: Студії. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. – 180 с., іл. («Франкознавча серія». Вип. 7) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.if.ua/>